

Eerste indicatie economische gevolgen fipronilaffaire voor de pluimveesector

Op basis van beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017

Peter van Horne, Harold van der Meulen en Arjan Wisman

Eerste indicatie economische gevolgen fipronilaffaire voor de pluimveesector

Op basis van beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017

Peter van Horne, Harold van der Meulen en Arjan Wisman

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Economische Zaken, in het kader van het Beleidsondersteunend onderzoeksthema 'Agro-economie, markt en handel' (projectnummer BO-20-019-079).

Wageningen Economic Research
Wageningen, augustus 2017

NOTA
2017-091

Horne, P.L.M. van, H.A.B. van der Meulen, J.H. Wisman, 2017. *Eerste indicatie economische gevolgen fipronilaffaire voor de pluimveesector; Op basis van beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017*. Wageningen, Wageningen Economic Research, Nota 2017-091. 24 blz.; 3 fig.; 12 tab.; 7 ref.

Door het gebruik van fipronil als bloedluisbestrijder in stallen van leghennen is eind juli van dit jaar door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) een grote groep bedrijven met pluimvee geblokkeerd. Van deze bedrijven mogen geen kippen, eieren en mest het terrein af. Deze nota geeft een eerste indicatie van de directe en indirecte economische schade voor verschillende schakels in de eierketen op basis van de beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017.

Trefwoorden: pluimveesector, eieren, fipronil, fipronilaffaire, economische gevolgen

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/421498>
of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2017 Wageningen Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl,
www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Wageningen Economic Research hanteert voor haar rapporten een Creative Commons Naamsvermelding 3.0 Nederland licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2017
De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2008 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Nota 2017-091 | Projectcode 2282100239

Foto omslag: Shutterstock

Inhoud

	Woord vooraf	4
	Samenvatting	5
	S.1 Directe schade voor leghennenbedrijven	5
	S.2 Afbakening onderzoek	6
1	Bedrijven met leghennen	7
	1.1 Houderijsystemen	7
	1.2 Schade tijdens blokkade	7
	1.3 Schade bij de maatregel 'vroegtijdig doden'	8
	1.4 Schade bij de maatregel 'ruien'	10
	1.5 Schade als gevolg van blokkade en 'vroegtijdig doden' of 'ruien'	12
	1.6 Inkomens leghennenbedrijven	12
	1.7 Liquiditeitspositie getroffen leghennenbedrijven	13
2	Andere sectoren pluimveebedrijven	15
3	Andere schakels in de keten voor eieren	16
4	Indirecte effecten	18
5	Discussie	19
6	Conclusies	20
	Literatuur en websites	21

Woord vooraf

Door het gebruik van fipronil als bloedluisbestrijder in stallen van leghennen is eind juli van dit jaar door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) een grote groep bedrijven met pluimvee geblokkeerd. Van deze bedrijven mogen geen kippen, eieren en mest het terrein af. Het ministerie van Economische Zaken heeft Wageningen Economic Research gevraagd de economische gevolgen in te schatten voor bedrijven met leghennen waarop fipronil is gebruikt, op basis van de beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017.

Deze nota geeft een eerste indicatie van de economische schade voor verschillende schakels in de eierketen. Vanuit de opdrachtgever is het onderzoek begeleid door André van Straaten (ministerie EZ), Elselien Breman (ministerie EZ), Hennie de Haan (NVP, Avined), Hugo Bens (Vakgroep Pluimveehouderij LTO/NOP) en Jeroen van den Hurk (Rabobank Nederland). Wageningen Economic Research bedankt de begeleidingscommissie voor de constructieve inzet.

Prof.dr.ir. J.G.A.J. (Jack) van der Vorst
Algemeen Directeur Social Sciences Group (SSG)
Wageningen University & Research

Samenvatting

S.1 Directe schade voor leghennenbedrijven

Schade tijdens blokkade

Voor de circa 200 leghennenbedrijven waarop fipronil is gebruikt, wordt de directe schade voor de periode van blokkade waarin de eieren worden afgevoerd en vernietigd, geschat op circa 16 miljoen euro. Dit bedrag is gebaseerd op de stand van zaken per 16 augustus 2017. Afhankelijk van het houderijsysteem varieert de geschatte schade per hen van 1 tot 2 euro. Voor biologische bedrijven is de geschatte schade een stuk hoger: bijna 3 euro per hen. De genoemde bedragen geven een indicatie van de gemiddelde schade, waarbij er tussen de bedrijven grote verschillen zullen zijn afhankelijk van de periode, het niveau van eiproduktie en de eierprijzen, en ook afhankelijk van verschillen in bedrijfsgrootte.

Schade door maatregelen 'vroegtijdig doden' en 'ruien'

Daarnaast lijdt de leghennenhouder directe schade door maatregelen om de gevolgen van de fipronilbesmetting op het bedrijf weg te nemen. De leghennenhouder heeft de keuze tussen vroegtijdig doden of ruien. Voor de circa 200 bedrijven wordt dit bedrag totaal geschat op circa 17 miljoen euro; bestaande uit circa 9 miljoen euro voor vroegtijdig doden en circa 8 miljoen euro voor ruien. Bij het vroegtijdig doden op 60 weken bedraagt de geschatte schade ongeveer 3,50 tot 8,50 euro per hen. Ook voor deze bedragen zal er in de praktijk een grote spreiding zijn, vooral afhankelijk van de leeftijd waarop de dieren vroegtijdig worden gedood. Bij de keuze voor ruien wordt de schade geschat op 1,5 à 3 euro per hen. Ook hier geldt dat de schade bij toepassing van rui in de praktijk sterk zal variëren.

Schade totaal

De totale directe schade voor de circa 200 getroffen leghennenbedrijven ligt in de orde grootte van 33 miljoen euro met een geschatte spreiding van 30-35 miljoen euro. Dit bedrag bestaat uit circa 16 miljoen euro als gevolg van de blokkade, circa 9 miljoen euro voor vroegtijdig doden en circa 8 miljoen euro voor ruien. Bij het vroegtijdig doden op 60 weken bedraagt de totale geschatte schade ongeveer 4,50 tot 11,50 euro per hen. Bij de keuze voor ruien wordt de totale schade geschat op 2,5 à 6 euro per hen. Voor een standaardbedrijf met het aantal leghennen dat een volwaardige arbeidskracht kan verzorgen, varieert de totaal berekende schade van circa 80.000 tot 320.000 euro.

Financiële buffers getroffen bedrijven onder druk

De schadebedragen per bedrijf hebben direct invloed op de liquiditeitspositie van de getroffen leghennenbedrijven. Voor de fipronilaffaire beschikten de meerderheid van deze leghennenbedrijven over enige financiële reserves. Als gevolg van de opgelopen schade daalt het percentage getroffen bedrijven met een positieve kasstroom van 55% naar circa 5 tot 15%. Het merendeel van de bedrijven met een negatieve kasstroom kan dit opvangen door de inzet van eigen liquide middelen, besparen op uitgaven en/of uitstellen van aflossingen aan de bank. Door deze affaire en het onder druk staan van de kasstroom verdwijnen eventueel opgebouwde financiële buffers die bedoeld waren voor het opvangen van toekomstige tegenvallers of toekomstige investeringen om te voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving.

Schade in de keten en onzekerheid over imagoschade

Ook andere pluimveesectoren (broederijen, opfok en vermeerdering) lijden schade door blokkade van het bedrijf en verstoring van de aan- en afvoerstromen. Als gevolg van recall (terughalen van eieren uit het supermarktschap) is er ook schade bij eierpakstations en de retail. Deze schade kan op dit moment nog niet worden berekend. Ten slotte is er nog grote onzekerheid over eventueel opgelopen imagoschade (die ook gevolgen kunnen hebben voor bedrijven die niet zelf met fipronil hebben

gewerkt) van Nederlandse eieren. Omdat meer dan 60 tot 65% van de Nederlandse eieren wordt geëxporteerd, is een goed imago in het buitenland zeer belangrijk.

S.2 Afbakening onderzoek

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) heeft op woensdag 9 augustus 2017 Wageningen Economisch Research gevraagd een economische impactanalyse uit te voeren. Dit onderzoek betreft een eerste inschatting van de schade op leghennenbedrijven als gevolg van de fipronilaffaire, op basis van de beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017. De economische gevolgen voor andere sectoren (opfok en vermeerdering) en voor de andere schakels in de eierketen worden in algemene termen beschreven. Voor bedrijven met leghennen waarop fipronil is gebruikt, wordt de schade geschat voor de periode van blokkade waarin de eieren worden afgevoerd en vernietigd, en voor maatregelen om de gevolgen van een fipronilbesmetting op deze bedrijven weg te nemen. De opdrachtgever beschrijft hiervoor twee mogelijke maatregelen: 1) het vroegtijdig doden van leghennen of 2) het detoxen van besmette hennen ('ruien').

Eerste indicatie van geleden directe schade

Op dit moment zijn er nog veel onduidelijkheden over de gevolgen van de fipronilcrisis. Ook is de dataverzameling in een tijd van crisis lastig: diverse organisaties en bedrijven waren niet bereikbaar of niet beschikbaar voor het aanleveren van data en informatie op deze korte termijn. De resultaten geven dan ook een eerste indicatie van de directe schade geleden door de bedrijven. Daarnaast is de situatie per bedrijf zeer divers waardoor er grote verschillen zijn in de hoogte van de geleden schade. Het is echter in dit stadium onmogelijk een goed beeld van die spreiding te geven.

In het overleg tussen de sector en de Staatssecretaris op 16 augustus 2017 is afgesproken dat er over één maand een actualisatie volgt op basis van de dan beschikbare informatie.

1 Bedrijven met leghennen

1.1 Houderijsystemen

Eind juli 2017 is door de NVWA een grote groep bedrijven met pluimvee geblokkeerd. Een belangrijk deel van deze bedrijven houdt leghennen. Eind juli 2017 waren in totaal 190 bedrijven met leghennen geblokkeerd. In een later stadium zijn er bedrijven vrijgegeven, maar er zijn ook weer bedrijven aan de lijst toegevoegd. Om het aantal leghennen op de geblokkeerde bedrijven te schatten, zijn op basis van de bestanden van RVO berekeningen gemaakt. Berekend is dat er in totaal 9,9 miljoen leghennen gehouden werden op de geblokkeerde bedrijven (stand van zaken op 16 augustus 2017). Leghennen worden gehouden in vier houderijsystemen: scharrelhennen, hennen met vrije uitloop, biologisch en koloniehuisvesting. Voor de schadeberekening is het van belang om te weten in welk houderijsysteem de hennen gehouden worden. Op basis van de RVO-bestanden en data van het Koppelinformatiesysteem Pluimvee (KIP) zijn de aantallen leghennen per houderijsysteem berekend. Doordat de dataset niet volledig was zijn er aanvullende schattingen gemaakt. Het aantal hennen op geblokkeerde bedrijven in de periode eind juli - begin augustus 2017 per houderijsysteem wordt gegeven in tabel 1. Van de totaal 9,9 miljoen leghennen worden 5,7 miljoen hennen gehouden als scharrelhen, 2,0 miljoen hennen met vrije uitloop, 0,7 miljoen biologische hennen en 1,5 miljoen hennen in koloniehuisvesting.

Tabel 1 Schatting aantal hennen op geblokkeerde bedrijven per houderijsysteem

	Aantal hennen op geblokkeerde bedrijven (mln.)
Scharrel	5,7
Uitloop	2,0
Biologisch	0,7
Kolonie	1,5
Totaal	9,9

1.2 Schade tijdens blokkade

Op donderdag 27 juli 2017 heeft de NVWA een lijst van bedrijven met leghennen gepubliceerd die geblokkeerd zijn: er mogen geen eieren, kippen of mest van deze bedrijven afgevoerd worden. Voor deze leghennenhouders betekent dit dat de eieren afgevoerd moeten worden voor destructie. De leghennenhouders hebben gedurende de blokkade een opbrengstenderving en kosten voor vernietiging van de eieren. In de berekeningen wordt uitgegaan van een blokkade gedurende drie weken (27 juli tot 16 augustus jl.).

Tabel 2 Uitgangspunten en geschatte schade per hen per houderijsysteem bij een blokkade van 21 dagen (in euro's)

	Eieren per dag	Eierprijs per stuk	Afvoerkosten per ei	Schade per hen per dag	Aantal dagen	Schade per hen
Scharrel	0,89	0,067	0,01	0,069	21	1,47
Uitloop	0,89	0,087	0,01	0,086	21	1,84
Biologisch	0,88	0,150	0,01	0,141	21	2,98
Kolonie	0,90	0,054	0,01	0,058	21	1,24

De schade is berekend voor de vier houderijsystemen: scharrel, uitloop, biologisch en kolonie. Tabel 2 geeft de uitgangspunten: productie per dag (gemiddelde productie in aantal eieren per dag, KWIN 2016-2017), eierprijs (agrimate, juli 2017), en afvoerkosten per ei. De afvoerkosten zijn gebaseerd op het tarief van 168 euro per ton voor afvoer naar Rendac als eieren met pulp trays. De opbrengstenderving en kosten voor afvoer van de eieren gedurende drie weken zijn dan voor scharrel 1,47 euro per hen en bij vrije uitloop 1,84 euro per hen. Voor een biologische hen is de schade hoger, namelijk 2,98 euro en voor een koloniehennelager, namelijk 1,24 euro per hen.

De bedragen in tabel 2 geven een indicatie van de schade voor een periode van drie weken. In de praktijk was de situatie zeer divers. Er zijn bedrijven voor een kortere periode geblokkeerd, terwijl andere bedrijven waarschijnlijk nog een langere periode eieren moeten vernietigen. Ook zijn er tussen de bedrijven verschillen voor de eiproduktie (jonge hennen leggen meer eieren per dag dan het gemiddelde van tabel 2) en er is variatie in eierprijzen (veel leghennenhouders werken op contractbasis en de eierprijs is dan mogelijk lager of hoger dan de marktprijs in tabel 2).

Tabel 3 geeft de totale schade voor de sector en de deelsectoren. Uit tabel 3 blijkt dat er in totaal 185 miljoen eieren vernietigd zijn en de schade geschat wordt op 16 miljoen euro.

Tabel 3 Schade voor de sector bij een blokkadeperiode van 21 dagen (in euro's)

	Aantal hennen (mln.)	Aantal eieren (mln.)	Schade sector (mln.)
Scharrel	5,7	107	8,4
Uitloop	2,0	37	3,7
Biologisch	0,7	13	2,1
Kolonie	1,5	28	1,9
Totaal	9,9	185	16,0

Tabel 4 geeft de schade voor een volwaardig bedrijf. Een volwaardig bedrijf is bedrijf waar één arbeidskracht een aantal leghennen kan verzorgen. De aantallen leghennen voor een volwaardig bedrijf zijn als volgt (KWIN 2016-2017): scharrelhennen 40.000, hennen met vrije uitloop 25.000, biologisch 13.000 en kolonie 65.000. Met deze aantallen kan de schade omgerekend worden naar bedrijfsniveau.

Tabel 4 Schade voor de sector en voor een volwaardig bedrijf van een blokkadeperiode van 21 dagen (in euro's)

	Hennen per bedrijf a)	Schade per bedrijf
Scharrel	40.000	59.000
Uitloop	25.000	46.000
Biologisch	13.000	39.000
Kolonie	65.000	80.000

a) Het aantal dieren dat een volwaardige arbeidskracht kan verzorgen.

Bij een blokkade van 21 dagen wordt de schade voor een volwaardig bedrijf met scharrelhennen geschat op 59.000 euro, 46.000 euro voor een volwaardig bedrijf met vrije-uitloophennen, 39.000 euro voor een volwaardig bedrijf met biologische hennen en 80.000 euro voor een volwaardig bedrijf met koloniehuisvesting. De genoemde bedragen geven een indicatie van de gemiddelde schade, waarbij er tussen de bedrijven grote verschillen zullen zijn afhankelijk van de lengte van de blokkadeperiode, het niveau van eiproduktie en de eierprijzen. Ook zijn er bedrijven die kleiner of groter zijn dan één volwaardige arbeidskracht.

1.3 Schade bij de maatregel 'vroegtijdig doden'

Leghennenhouders kunnen ervoor kiezen om de dieren eerder dan volgens de planning af te voeren. De hennen mogen niet verkocht worden aan een slachterij, maar moeten vernietigd worden (afvoer naar destructie). Normaal gesproken zal een leghennenhouder kiezen voor deze oplossing als de

hennen al in de eindfase zitten van de legperiode. Maar in de praktijk zijn op de geblokkeerde bedrijven ook veel jongere hennen al vroegtijdig gedood. De reguliere aanhoudingsperiode is 80 weken leeftijd (Waardetabel leghennen, februari 2017).

Berekeningen zijn gemaakt voor de situatie van afvoer van hennen op een leeftijd van 60 weken. De leghennenhouder heeft dan de volgende kosten:

- gedeelde opbrengsten van de slachtwarde van dieren
- kosten voor afvoer en destructie
- kosten voor afvoer mest naar mestverbranderscentrale BMC
- kosten van extra reiniging van de stal
- saldoderving als gevolg van extra leegstand.

De waarde van de dieren op een leeftijd van 60 weken is berekend op basis van de waardetabellen. In een waardetabel wordt door Wageningen Economic Research per houderijsysteem de waarde berekend volgens het principe van de marktprijs. Deze tabellen worden gebruikt bij ruiming van hennen in het kader van dierziektebestrijding. In deze waardetabel is de eindwaarde van de hennen opgenomen, dus de opbrengstenderving van de slachtopbrengst is onderdeel van de waarde. De afvoer van de dieren moet volgens het protocol van de NVWA. De kosten hebben betrekking op: CO₂ vergassen, laden en transport van de dieren en destructie. De totale kosten worden geschat op 0,70 tot 0,80 euro per hen (Bens, 2017). Ook moeten er nog kosten worden gemaakt voor het afvoeren van de mest naar mestverbrander BMC in Moerdijk. Per hen worden de totale afvoerkosten van hen en mest geschat op 0,90 euro. De extra leegstand geeft ook opbrengstderving. Hiervoor kan het kengetal saldo gebruikt worden omdat hiermee de vergoeding voor de vaste kosten (stal, arbeid) wordt weergegeven. Voor de verschillende huisvestingssystemen gebruiken we het saldo per hen per jaar (KWIN, 2016-2017). Na afvoer van de dieren moet de stal extra gereinigd. Dit is nodig om de fipronil uit de stal te verwijderen. De kosten hiervan worden vooralsnog geschat op 0,15 euro per hen. Tabel 5 geeft de schade per houderijsysteem per hen.

Tabel 5 Schade per hen van de maatregel vroegtijdig doden op 60 weken leeftijd per houderijsysteem (in euro's)

	Waarde per hen	Afvoerkosten hen en mest	Kosten extra reiniging	Saldoderving per hen	Totale schade per hen
Scharrel	1,91	0,90	0,15	1,13	4,09
Uitloop	1,91	0,90	0,15	1,63	4,59
Biologisch	3,86	0,90	0,15	3,18	8,09
Kolonie	1,74	0,90	0,15	0,85	3,64

Voor een bedrijf met scharrelhennen is de waarde op 60 weken 1,91 euro. Daarbij komen de afvoerkosten van dieren en mest van 0,90 euro per hen, de kosten van extra reiniging van de stal van 0,15 euro per hen en de saldoderving van 1,13 euro per hen. De totale kosten voor vroegtijdig doden komen dan uit op 4,09 euro per scharrelhen. De kosten voor uitloophennen zijn iets hoger en de kosten voor kolonie zijn iets lager. De kosten voor vroegtijdig doding van biologische hennen zijn fors hoger, namelijk 8,09 euro.

In tabel 5 wordt de schade gegeven voor de situatie waarbij hennen op 60 weken vroegtijdig gedood worden. Dit is 20 weken eerder dan de gangbare leeftijd dat de uitgelegde hennen normaliter verkocht worden aan een slachterij. In de huidige noodsituatie is de leeftijd waarop hennen vroegtijdig gedood worden zeer divers. Ook hennen op zeer jonge leeftijd worden vroegtijdig gedood. Om te illustreren hoe hoog de schade is bij doden van scharrelhennen op verschillende leeftijden is tabel 6 opgesteld.

Tabel 6 Totale schade per hen bij vroegtijdig doden van scharrelhennen op verschillende leeftijden

Leeftijd (weken)	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80
Schade per hen	9,87	9,72	9,19	8,49	7,64	6,89	6,00	5,04	4,09	3,24	2,54	1,85	1,47

Uit tabel 6 blijkt dat bij doden van hennen op 60 weken de schade 4,09 euro per hen is. Dit is gelijk aan het bedrag dat in tabel 5 gegeven wordt voor scharrelhennen. De schade voor het doden van hennen op bijvoorbeeld 30 weken is 9,19 euro per hen. Voor een volwaardig bedrijf met 40.000 hennen is dat een bedrag van 370.000 euro.

Op basis van de schade per hen kunnen de kosten voor de gehele sector worden ingeschat. Bij ruiming op gemiddeld 60 weken (tabel 5) is het totaal voor de sector berekend. Hierbij is verondersteld dat de keuze voor vroegtijdig doden geldt voor 30% van de hennen. Op de geblokkeerde bedrijven worden 9,9 miljoen hennen gehouden, waarvan voor 6,9 miljoen (70%, schatting Wageningen Economic Research) gekozen moet worden voor vroegtijdig doden of ruien. De overige leghennen (3 miljoen hennen, 30%) worden gehouden in onbehandelde stallen op geblokkeerde bedrijven die na vrijgave eieren blijven produceren. Als 30% van de hennen vroegtijdig gedood worden, dan zijn dit 2,1 miljoen hennen. LTO geeft aan dat op 16 augustus 2017 al 1,5 miljoen hennen vroegtijdig gedood zijn. De doding van 0,5 miljoen hennen was op dat moment al ingepland. Tabel 7 geeft de resultaten voor de totale schade voor de sector voor het vroegtijdig van hennen.

Tabel 7 Schade voor de sector voor vroegtijdig doden van leghennen (in euro's)

	Aantal hennen blokkade (mln.)	Aantal hennen doding (mln.)	Kosten per hen	Schade sector totaal (mln.)
Scharrel	5,7	1,2	4,09	4,9
Uitloop	2,0	0,4	4,59	1,9
Biologisch	0,7	0,1	8,09	1,2
Kolonie	1,5	0,3	3,64	1,1
Totaal	9,9	2,1		9,2

De totale schade voor vroegtijdig doden van 2,1 miljoen hennen op een leeftijd van gemiddeld 60 weken is 9,2 miljoen euro.

De schadebedragen per hen kunnen omgerekend worden voor een volwaardig bedrijf. Tabel 8 geeft de resultaten.

Tabel 8 Schade (in euro's) voor een volwaardig bedrijf bij vroegtijdig doden van hennen op een gemiddelde leeftijd van 60 weken

	Hennen per bedrijf a)	Schade per bedrijf
Scharrel	40.000	164.000
Uitloop	25.000	115.000
Biologisch	13.000	105.000
Kolonie	65.000	236.000

a) Het aantal dieren dat een volwaardige arbeidskracht kan verzorgen.

De schade voor een volwaardig bedrijf met 40.000 scharrelhennen is berekend op 164.000 euro. De schade voor een bedrijf met uitloophennen of biologische hennen is respectievelijk 115.000 en 105.000 euro. Ook voor deze bedragen geldt dat er in de praktijk een grote spreiding zal zijn, vooral afhankelijk van de leeftijd waarop de dieren vroegtijdig gedood worden.

1.4 Schade bij de maatregel 'ruien'

Leghennenhouders kunnen ervoor kiezen om de dieren te ruien. De hennen krijgen dan een periode laagwaardig voer waardoor de hennen in de rui komen. Een normale ruiperiode duurt 6 weken, waarbij aan het einde van deze periode de eiproductie weer op gang komt. In de huidige noodsituatie worden leghennen geruid op jonge leeftijd. Hiermee is geen ervaring, zodat exacte cijfers ontbreken over de gevolgen en de kosten. In deze notitie wordt op basis van algemeen bekende ervaringen een schatting gegeven van de kosten van ruien.

De leghennenhouder heeft dan de volgende kosten:

- voerkosten tijdens de ruiperiode (voerconsumptie maal de voerprijs van een laagwaardig voer)
- saldoderving tijdens de ruiperiode van zes weken
- afvoer van de eieren geproduceerd tijdens de ruiperiode
- afvoer van mest naar mestverbranderscentrale BMC
- extra kosten voor verplaatsing van de hennen naar een andere stal, reiniging van de stal en terugplaatsen van de hennen naar de oorspronkelijke stal.

Tabel 9 geeft de kosten per hen voor het ruien van leghennen. Per houderijsysteem zijn de kosten per hen berekend. Het voerconsumptie tijdens de rui is 75 gram per hen per dag en de voerprijs is 5 euro per 100 kg lager dan de reguliere voerprijs. De saldoderving voor zes weken rui is berekend op basis van het saldo per hen per jaar (KWIN 2016-2017). Bovenop de kosten voor rui komen de extra kosten voor de afvoer van de eieren en mest geproduceerd tijdens de ruiperiode (10 eieren a 0,01 euro per ei afvoerkosten, mestvoer 0,05 euro per hen) en de extra kosten voor reiniging van de stal (aannee 0,15 euro per hen) en tweemaal laden, transport en inzetten van de hennen (aannee 0,25 euro per hen).

Tabel 9 Kosten en schade per hen bij het ruien van hennen (in euro's)

	Voerkosten per hen	Saldoderving per hen	Totaal kosten ruien/hen	Afvoerkosten ei en mest per hen	Extra kosten/hen	Totaal kosten/hen
Scharrel	0,63	0,34	0,97	0,15	0,40	1,52
Uitloop	0,63	0,49	1,12	0,15	0,40	1,67
Biologisch	1,42	0,95	2,37	0,15	0,40	2,92
Kolonie	0,63	0,25	0,88	0,15	0,40	1,43

Uit tabel 9 blijkt dat de kosten voor rui voor scharrelhennen circa 1 euro per hen zijn. Voor een bedrijf met biologische hennen zijn de kosten fors hoger als gevolg van het duurdere voer en de hoge saldoderving per hen. Na toerekening van de extra kosten (voor alle systemen 0,15 voor afvoer van eieren en mest en 0,40 euro voor overzetten en transport en extra reiniging) bedragen de totale kosten per hen voor scharrelhennen 1,52 euro. Voor de hennen met uitloop zijn de kosten iets hoger en voor kolonie iets lager. Voor biologisch hennen zijn de kosten 2,92 euro per hen. De waarden in tabel 9 gaan uit van een gemiddelde situatie met algemene uitgangspunten. Ook hier geldt dat de schade bij toepassing van rui in de praktijk sterk zal variëren. Vooral de leeftijd waarop de hennen geruid worden heeft invloed op de uiteindelijke schade per hen.

Op basis van de kosten per hen kunnen de kosten voor de gehele sector berekend worden. Voor de berekening is uitgegaan van 4,8 miljoen hennen (70% van 6,9 miljoen) die geruid worden. Tabel 10 geeft hiervan de resultaten. De totale schade voor de sector is 7,9 miljoen euro.

Tabel 10 Schade voor de sector bij het ruien van hennen (in euro's)

	Aantal hennen blokkade (mln.)	Aantal hennen ruien (mln.)	Kosten per hen	Schade sector totaal (mln.)
Scharrel	5,7	2,8	1,52	4,2
Uitloop	2,0	1,0	1,67	1,6
Biologisch	0,7	0,3	2,92	1,0
Kolonie	1,5	0,7	1,43	1,1
Totaal	9,9	4,8		7,9

De schadebedragen per hen kunnen omgerekend worden voor een volwaardig bedrijf. Tabel 11 geeft de resultaten.

Tabel 11 Schade voor een volwaardig bedrijf bij ruien van hennen (in euro's)

	Hennen per bedrijf a)	Schade per bedrijf
Scharrel	40.000	61.000
Uitloop	25.000	42.000
Biologisch	13.000	38.000
Kolonie	65.000	93.000

a) Het aantal dieren dat een volwaardige arbeidskracht kan verzorgen.

De schade voor een volwaardig bedrijf met 40.000 scharrelhennen is berekend op 61.000 euro. De schade voor een bedrijf met uitloophennen of biologische hennen is respectievelijk 42.000 en 38.000 euro. Ook voor deze bedragen geldt dat er in de praktijk een grote spreiding zal zijn, vooral afhankelijk van de leeftijd waarop de dieren geruid worden.

De kosten voor rui zijn berekend voor de situatie dat de hennen tussentijds overgeplaatst worden naar een andere stal. Dit zal niet mogelijk zijn voor alle bedrijven. Ook bestaat er het risico dat na rui de hennen eieren produceren die nog fipronil bevatten respectievelijk meer fipronil dan de norm toestaat. In dat geval moeten de hennen alsnog vroegtijdig gedood worden met bijkomende extra kosten als gevolg. In deze berekeningen is hiermee geen rekening gehouden.

1.5 Schade als gevolg van blokkade en 'vroegtijdig doden' of 'ruien'

De leghennenhouders hebben na een periode van blokkade gekozen voor de oplossing vroegtijdig doden of ruien. Dit betekent dat de totale schade berekend kan worden voor beide varianten. Tabel 12 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 12 Totale economische schade voor variant blokkade van 21 dagen plus vroegtijdig doden en de variant blokkade plus ruien (in euro's per hen en per volwaardig bedrijf)

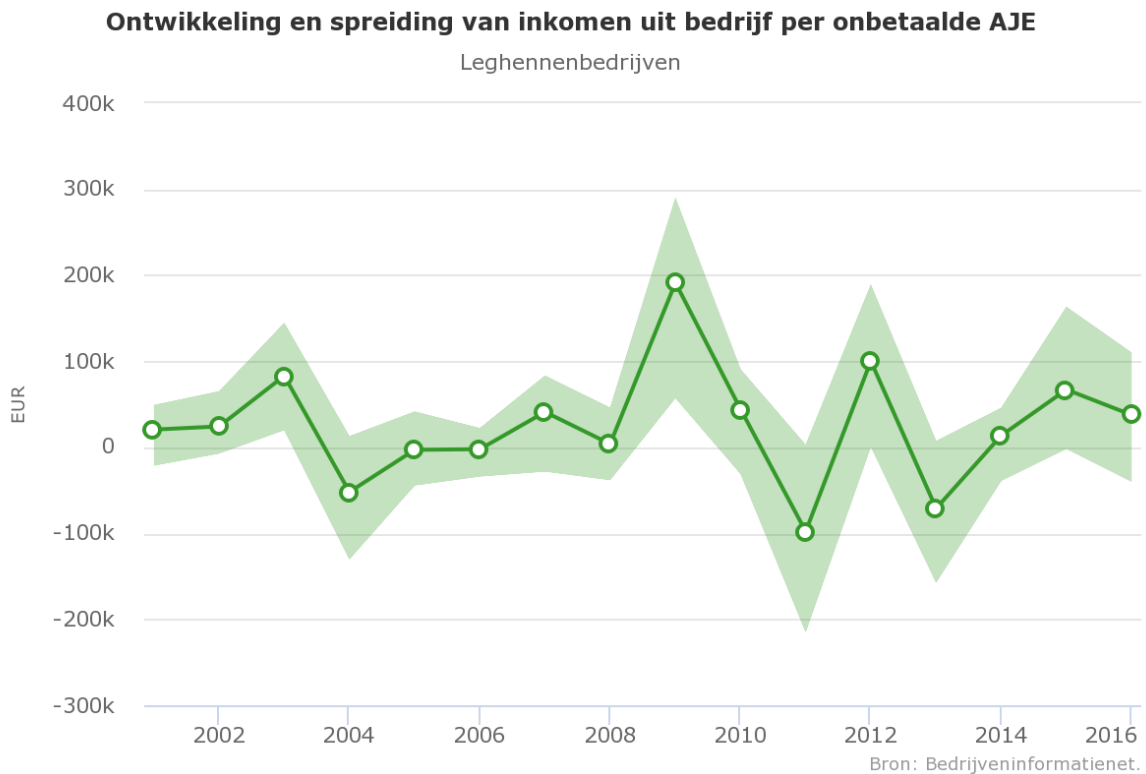
	Schade blokkade per hen	Schade doden per hen	Schade ruien per hen	Totaal blokkade + doden per hen	Totaal blokkade + ruien per hen	Totaal blokkade + doden per bedrijf	Totaal blokkade + ruien per bedrijf
Scharrel	1,47	4,09	1,52	5,56	2,99	222.000	119.000
Uitloop	1,84	4,59	1,67	6,43	3,51	161.000	88.000
Biologisch	2,98	8,09	2,92	11,07	5,91	144.000	77.000
Kolonie	1,24	3,64	1,43	4,87	2,67	317.000	174.000

De schade voor een bedrijf met scharrelhennen bij een blokkade plus vroegtijdig doden is 5,56 euro per hen (som van 1,47 en 4,09) en bij een blokkade plus ruien 2,99 euro per hen (de som van 1,47 en 1,52 euro). Voor een volwaardig bedrijf met 40.000 scharrelhennen is de totale schade respectievelijk 222.000 euro of 119.000 euro. Dit bedrag aan opbrengstderving en bijkomende kosten raakt direct de hoogte van het inkomen op de bedrijven.

1.6 Inkomens leghennenbedrijven

De schadebedragen per bedrijf (zie tabel 12) kunnen gerelateerd worden aan de inkomenssituatie op de leghennenbedrijven. Wageningen Economic Research publiceert aan het einde van elk jaar de inkomens in de verschillende sectoren (agrimatie.nl). Het gemiddelde inkomen uit bedrijf per onbetaalde arbeidsjaareenheid (aje) voor de leghennenbedrijven wordt in 2016 geraamd op 38.000 euro. De gemiddelde bedrijfsomvang van een leghennenbedrijf in het Bedrijveninformatienet telt 55.000 leghennen en biedt werk aan 1,6 onbetaalde arbeidsjaareenheden. Tussen leghennenbedrijven zijn er grote verschillen in inkomen per onbetaalde arbeidsjaareenheid. In de afgelopen jaren was het verschil tussen de beste 20% en de slechtste 20% bedrijven ruim 150.000 euro per bedrijf (zie figuur

1). Tussen de jaren zijn er ook grote schommelingen. Zo was het inkomen in 2015 relatief hoog met gemiddeld 67.000 euro (als gevolg van de uitbraken van vogelgriep in de VS met als gevolg forse exporten vanuit Nederland) en laag in 2013 zijnde -71.000 euro per onbetaalde aje (groot aanbod van eieren door uitbreiding als reactie op verbod op huisvesting in traditionele kooien). Het gemiddelde inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje van de laatste 3 jaar was 39.000 euro en het gemiddelde van de laatste vijf jaar was 30.000 euro. Voor het gemiddelde bedrijf hebben de inkomens de laatste jaren dus weinig ruimte geboden om een buffer op te bouwen. Echter, zoals aangegeven is de spreiding tussen bedrijven groot. De berekende economische gevolgen van de fipronilaffaire heeft grote gevolgen voor de inkomensontwikkeling op de getroffen bedrijven. De geschatte schade van eieren vernietigen tijdens twee weken blokkade staat gelijk aan het gemiddelde inkomen gerealiseerd in 2016.

Figuur 1 *Inkomen uit bedrijf op leghennenbedrijven per onbetaalde aje (in euro's), 2001-2016 (raming)*

1.7 Liquiditeitspositie getroffen leghennenbedrijven

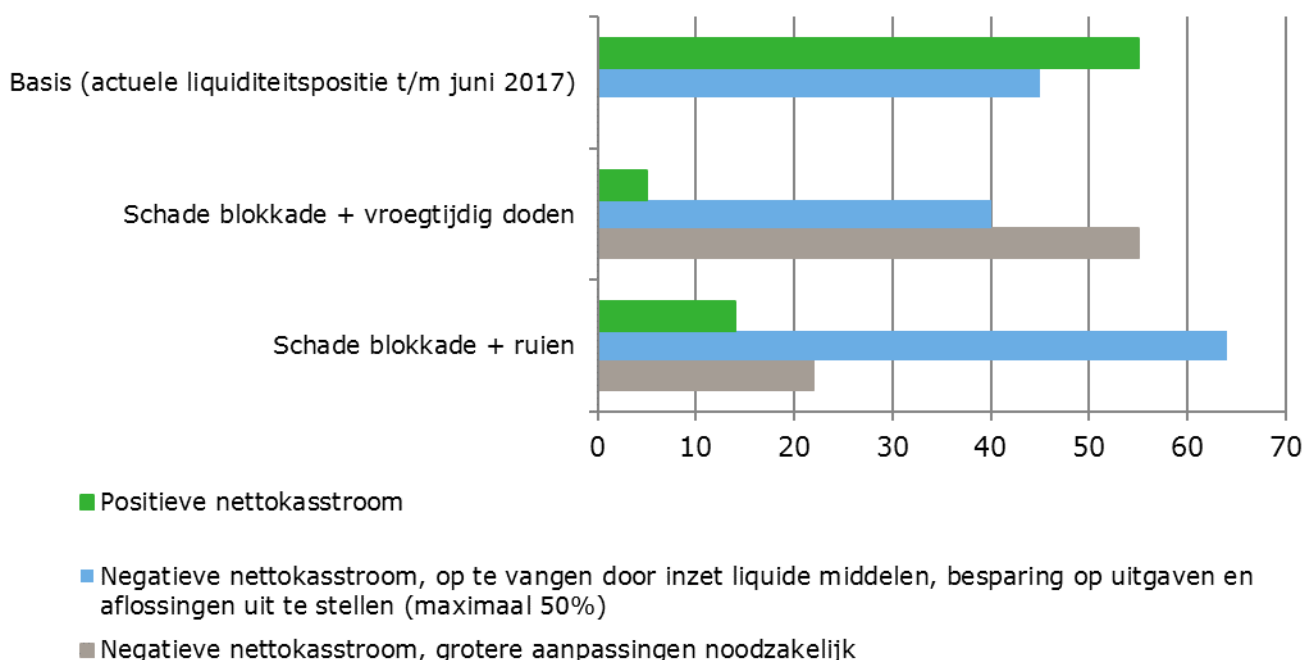
De schadebedragen per bedrijf hebben direct invloed op de liquiditeitspositie van de getroffen leghennenbedrijven. Met behulp van het Financieel-Economisch Simulatie (FES)-model is een doorrekening gemaakt naar de liquiditeitspositie van het bedrijf.¹ Hierbij wordt ingezoomd op de ontwikkeling van de kasstroom (ontvangsten en uitgaven). Gezien het beperkte aantal steekproefbedrijven is in deze berekening geen onderscheid gemaakt naar de verschillende type bedrijven en moeten deze berekeningen ook gezien worden als een indicatie in de mate waarin de liquiditeitspositie onder druk komt te staan als gevolg van de geleden schade.

¹ De liquiditeitspositie van bedrijven is berekend met het Financieel-Economisch Simulatiemodel. De resultaten van boekjaar 2015 (meest recente jaar met definitieve cijfers) van 22 leghennenbedrijven uit het Informatienet die 660 gespecialiseerde leghennenbedrijven representeren worden daarin met indices per opbrengsten- en kostenpost gesimuleerd naar eind juni 2017. Bedrijven worden vervolgens onder andere ingedeeld naar de hoogte van hun geraamde kasstroom op eind juni 2017. Deze kasstroom (ontvangsten minus uitgaven) is berekend vanuit de operationele sfeer. Investerings-, desinvesteringen, nieuwe leningen en erfenissen en schenkingen zijn daarin dus niet meegenomen. Aflossingen, privé-uitgaven en privé-ontvangsten zijn per bedrijf genormaliseerd.

De groep bedrijven uit het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research (Informatienetbedrijven) is representatief verondersteld voor de getroffen bedrijven en telt gemiddeld 55.000 leghennen. Er is voor alle Informatienetbedrijven gerekend met een gemiddeld schadebedrag per scharrelhen (zie tabel 12) naar een lagere opbrengst per bedrijf. Op basis van de beginbalans 2016 en de ontwikkelingen in opbrengsten en kosten tot en met juni 2017 is allereerst de actuele liquiditeitspositie voor de getroffen leghennenbedrijven berekend. Hierin is dus geen rekening gehouden met het schadebedrag als gevolg van de fipronilaffaire.

De resultaten van de berekeningen tonen aan dat eind juni 2017 naar verwachting 55% van de getroffen leghennenbedrijven een positieve nettokasstroom heeft (zie figuur 2). Dit betekent dat de ontvangsten voldoende zijn om aan alle betalingsverplichtingen (inclusief aflossingen) te voldoen. Voor 45% van de bedrijven is de nettokasstroom negatief. Op deze bedrijven is meer geld uitgegeven dan er is binnengekomen. Dit tekort kan worden opgevangen door het aanspreken van eigen liquide middelen (zoals spaargeld), door een besparing op de uitgaven of door in gesprek met de bank te gaan om de aflossingen tot maximaal 50% uit te stellen. Bij de maatregel vroegtijdig doden haalt 5% van alle bedrijven nog een positieve nettokasstroom. Veertig procent van de bedrijven met een negatieve nettokasstroom kan deze nog opvangen met eigen liquide middelen, besparen op uitgaven en uitstel van aflossingen tot maximaal 50%. Voor ruim de helft van de bedrijven zijn grotere aanpassingen nodig om het tekort op te vangen, zoals uitstel van een groter deel van de aflossingen, herfinanciering of verkoop van bedrijfsonderdelen. Bij de maatregel ruien haalt 14% van de bedrijven nog een positieve kasstroom. Op 86% van de bedrijven zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om betalingsproblemen op te lossen. Bij de meeste bedrijven met een negatieve nettokasstroom is dit op te vangen met liquiditeiten (spaarrekeningen), besparingen op uitgaven, zoals bijvoorbeeld iets minder onderhoud of privé-uitgaven en aflossingen maximaal 50% uitstellen.

De getroffen bedrijven moeten dus een groot deel van hun reserves aanspreken om de economische gevolgen van de fipronilaffaire het hoofd te kunnen bieden. Hiermee verdwijnen de eventueel opgebouwde buffers op deze bedrijven die bedoeld waren voor toekomstige tegenvallers of voor investeringen om te voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving (bijvoorbeeld vermindering van de fijnstofuitstoot).

Figuur 2 Verdeling van getroffen leghennenbedrijven naar liquiditeitspositie in 2017 voor de uitgangssituatie en bij scenario's vroegtijdig doden en ruien (in %)

Bron: Bedrijveninformatienet, bewerking Wageningen Economic Research (FES-model).

2 Andere sectoren pluimveebedrijven

Opfok leghennen

Het overgrote merendeel van de opfok van leghennen vindt plaats op contractbasis voor een kuikenbroederij. De dieren zijn eigendom van de broederij en de opfokker krijgt een contractvergoeding voor de verzorging van de dieren en het beschikbaar stellen van de stallen. Problemen met de afzet van hennen die gehouden zijn in behandelde stallen komen voor rekening van de broederij. De economische gevolgen worden beschreven in de paragraaf [Broederijen/opfok](#) van hoofdstuk 3.

Vermeerdering leghennen

Ouderdieren in de legsector worden op contractbasis gehouden voor kuikenbroederijen. Volgens informatie van het COBK zijn er twee bedrijven met samen 90.000 legmoederdieren geblokkeerd. In afwachting van onderzoek op de nakomelingen mogen de broedeieren van deze bedrijven niet afgeleverd worden. De schade per moederdier per week wordt geschat op 0,90 tot 1,00 euro (berekening: legpercentage van 80%, eierprijs 16 cent en afvoerkosten 1 cent). De totale schade voor beide bedrijven met 90.000 hennen en drie weken (d.d. 16 augustus 2017) blokkade is dan meer dan 250.000 euro.

Vermeerdering vleeskuikens

Ouderdieren van vleeskuikens worden voor eigen rekening gehouden door vermeerderaars. Een aantal vermeerderaars hebben stallen laten behandelen met fipronil. Momenteel wordt onderzocht of de nakomelingen na een reguliere periode op het vleeskuikenbedrijven fipronil bevatten. Lopende het onderzoek zijn deze bedrijven geblokkeerd. Volgens informatie van de COBK betreft het 12 bedrijven met in totaal 200.000 moederdieren. De schade per moederdier per week wordt geschat op 0,85 tot 0,95 euro (berekening: legpercentage van 70%, eierprijs 17,2 cent en afvoerkosten van 1 cent). De totale schade voor alle bedrijven met 200.000 hennen en drie weken (d.d. 16 augustus 2017) blokkade is meer dan 500.000 euro. Per bedrijf is dit gemiddeld 45.000 euro. De situatie in midden augustus gaf nog weinig voortuitzicht op een oplossing en een langere blokkade van de bedrijven lag in de lijn van de verwachting. Wageningen Economic Research heeft geen informatie over de inkomens- en vermogenssituatie van vermeerderingsbedrijven. Het is nog niet duidelijk of de fipronilaffaire zorgt voor een verstoring op de markt voor broedeieren.

3 Andere schakels in de keten voor eieren

Retail

Een aantal supermarktketens in Nederland hebben alle eieren verwijderd uit de schappen. Andere supermarktketens hebben alleen een deel van de eieren verwijderd of alleen de eieren met de door de NVWA genoemde codes uit het schap gehaald. Het CBL schat dat 8 tot 10 miljoen eieren uit de schappen gehaald zijn en dat de kosten hiervan vele miljoenen euro's bedraagt. CBL stelt dat de kosten verhaald zullen worden op de pluimveesector. Er is geen gedetailleerde berekening van de schade beschikbaar. Een expert noemt een bedrag van 1.000 euro per winkel voor het terughalen van alle eieren. Met meer dan 3.000 winkels in Nederland zouden de kosten dan meer dan 3 miljoen euro zijn. De schade is echter lager omdat veel winkels maar een deel van de eieren verwijderd heeft. Een eigen schatting komt uit op een schade van ongeveer 2 miljoen euro. Hierbij is uitgegaan van de situatie dat een derde van alle winkels (de twee marktleiders) in Nederland de voorraad van een week verwijderd heeft. De kosten zijn dan de inkoopwaarde, de kosten voor retourvracht en het verwijderen van de eieren. Daarnaast kan schade voor de retail ook gaan zitten in omzetsderving, vraaguitval enzovoort. Deze schade is niet in deze berekening meegenomen.

Pakstations

ANEVEI (Algemene Nederlandse Vereniging van Eierhandelaren en Eiproductfabrikanten) spreekt van enkele miljoenen euro's schade voor de grotere pakstations. Voor de totale schade voor de pakstations wordt een bedrag van tientallen miljoenen genoemd. Er zijn door de pakstations of de ANEVEI geen berekeningen gemaakt om de schade te kwantificeren. De hoogste prioriteit ligt bij het opnieuw beleveren van alle supermarkten. De schade wordt vooral bepaald door mogelijke claims voor de kosten van de recall in de supermarkten (terughalen van eieren uit het supermarktschap).

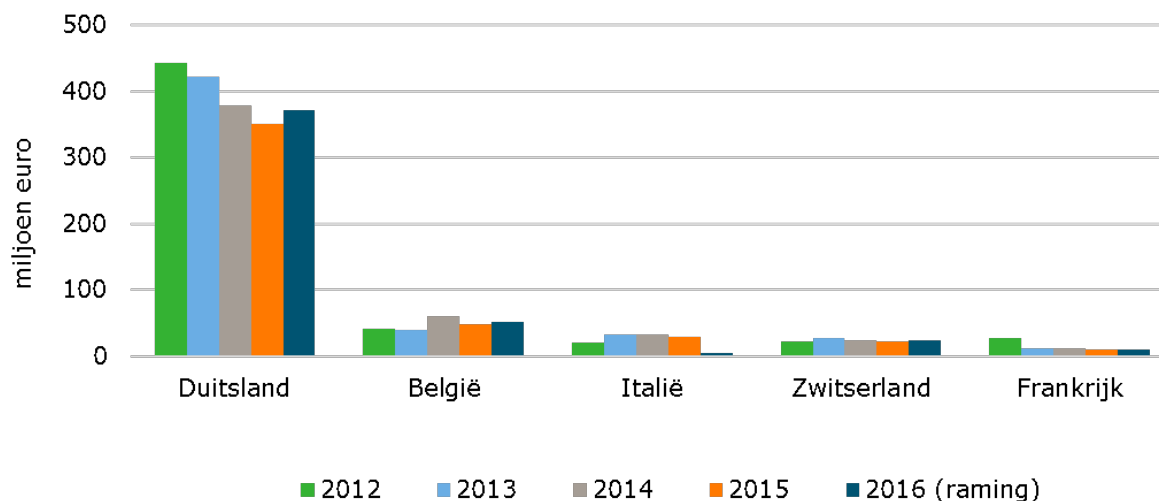
De directe schade voor de pakstations heeft betrekking op:

- verstoring van de aanvoer door de blokkade van een grote groot leghennenhouders
- het niet kunnen leveren van eieren volgens leveringscontract door de verstoorde aanvoer
- analysekosten om alle partijen eieren te controleren op fipronil
- het terughalen van eieren tijdens transport, opslag of uit de schappen van supermarkten
- eventuele claims van supermarktketens voor kosten leeghalen schappen of gederfde inkomsten.

De verdere indirecte schade is afhankelijk van de reacties van de consumenten. Hoe lang en in welke mate is er mogelijk minder vraag naar eieren door de consument. Bij substantieel minder vraag kan de schade fors oplopen door omzetsderving.

Exporteurs

De grote Eierpakstations in Nederland zijn ook de belangrijkste exporteurs van consumptie-eieren. Circa 60 tot 65% van de Nederlandse productie wordt geëxporteerd. De export waarde van consumptie-eieren in 2016 is door WUR (Jukema, 2017) geraamd op 502 miljoen euro. De verdeling naar bestemming was 74% Duitsland, 17% Rest van de EU-landen en 9% derde landen. Figuur 3 geeft de belangrijkste exportbestemmingen voor de laatste 5 jaren. Deze cijfers illustreren het belang van de Duitse markt. De reacties van Duitse supermarktketens Rewe en Aldi voor het terughalen van alle Nederlandse eieren uit de schappen van deze winkels heeft dan grote economische gevolgen.

Figuur 3 Belangrijkste exportbestemmingen (in miljoenen euro's) van consumptie-eieren uit Nederland, 2012 tot 2016 (raming)

Eiproductenindustrie

Circa 30 tot 35% van de Nederlandse eieren worden verwerkt tot eiproduct. De eiproductenindustrie levert eiproduct aan een breed scala van voedselproducenten (sauzen, bakkerij producten, ijs, pasta etc). Veel geleverde partijen eiproduct worden momenteel (16 augustus 2017) onderzocht en er is al sprake van enkele recalls. De schade voor de eiproductenindustrie zal afhangen van de omvang waarin recalls gepaard gaan met claims. Fabrikanten van eipoeder hebben in het algemeen nog voorraden staan op het eigen bedrijf en bij de afnemers. De grote voorraden (het is een lang houdbaar product) en de relatief hoge prijs zorgen er voor dat de kosten van het terughalen van voorraden snel kunnen oplopen.

Broederijen/opfok

Er zijn in Nederland 5 kuikenbroederijen voor de legsector. Deze broederijen hebben bijna allemaal opfok van leghennen onder contract. De dieren zijn dus eigendom van de broederij en de opfokker krijgt een contractvergoeding voor de verzorging van de dieren en het beschikbaar stellen van de stallen. Problemen met de afzet van hennen die gehouden zijn in behandelde stallen komen dus voor rekening voor de broederij. De broederijen worden nu geconfronteerd met een verstoorde planning: hennen worden geweigerd door de beoogde afnemers, afnemers kunnen hennen niet betalen of bestellingen worden geannuleerd omdat huidige koppels geruid worden. Directe schade heeft vooral betrekking op het vernietigen van opfokhennen (met fipronil in het dier). Dat de schade dan snel oploopt, blijkt uit het volgende voorbeeld:

een koppel van 40.000 17-weekse scharrelhennen heeft een waarde van $40.000 * 4,30 =$ meer dan 170.000 euro. Een koppel van 15.000 17-weekse biologische hennen heeft een waarde $15.000 * 7,30 =$ 110.000 euro (Waardetabel, 2017).

4 Indirecte effecten

Centraal staat de ontwikkeling van de eierprijs. De eerste twee weken na de start van de fipronilaffaire is de marktprijs voor eieren respectievelijk met 8% en met 2% gestegen. Het aanbod van eieren is krappere door de blokkade (vernietigen van eieren) en het vroegtijdig doden en ruien van hennen. Voor de komende weken is het de vraag hoe de vraag zich ontwikkelt en of de stijging van de eierprijs zal doorzetten. Bij een snel herstel van de vraag kan verwacht worden dat de prijs stabiel blijft en dat er zeker geen forse prijsdaling zal komen. Een woordvoerder van een grote supermarktketen stelt:

'Inmiddels zit er weer een stijgende lijn in verkoop en we verwachten snel op een normaal niveau te zitten qua verkoopaantallen.'

Eieren zijn een uniek product dat niet inwisselbaar of vervangbaar is door een ander product. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld pluimveevlees of varkensvlees dat, bij negatieve media-aandacht, vervangen kan worden door een ander soort vlees. Om deze reden kan verwacht worden dat de vraag naar eieren zich snel zal herstellen. In de regel hebben consumenten bij een voedselcrisis vertrouwen in het optreden van de overheid en onafhankelijke organisaties. De ervaring is dat het sentiment snel wegebt en dat consumenten weer gaan eten zoals voorheen (Immink et al., 2012, Meeusen, 2017).

Op de langere termijn is het de vraag of de Nederlandse eieren imagoschade hebben opgelopen. Omdat meer dan 60 tot 65% van de Nederlandse eieren geëxporteerd wordt, is een goed imago in het buitenland zeer belangrijk. Komen de buitenlandse afnemers weer snel terug bij de Nederlandse leveranciers? Hoe is de positie ten opzichte van de concurrenten? Moet op prijs de markt weer terug veroverd worden in Duitsland en de andere afzetmarkten? Duidelijk is dat imagoschade fors kan oplopen, maar op dit moment is er geen verantwoorde schatting te maken van de omvang.

5 Discussie

Dit onderzoek betreft een eerste schatting van de effecten van de fipronilaffaire, terwijl die nog in volle gang is. De schade van de bedrijven tijdens de periode van blokkade kan per ei en per leggen redelijk nauwkeurig geschat worden. De schade van vroegtijdig doden of ruien is lastiger in te schatten, omdat veel variabelen de hoogte van de schade bepalen. Wageningen Economic Research heeft getracht op basis van de beschikbare informatie en schattingen van deskundigen de schade te schatten voor alle situaties. Schadebedragen per bedrijf zijn eveneens enigszins arbitrair: we rekenen met standaardbedrijfsomvang van een volwaardig bedrijf met 1 arbeidskracht. Op moment van schrijven (16 augustus 2017) is er nog weinig informatie over hoeveel bedrijven kiezen voor vroegtijdig doden of ruien.

Ook is veel onduidelijk over het effect van ruien op fipronilgehaltenes in eieren en of de eieren na de rui vrij zijn van fipronil. Als dieren alsnog gedood moeten worden, lopen de schades zeer hoog op. Ten slotte is er nog grote onzekerheid over de vervolgschade zoals recallkosten, eventueel langere leegstand van legpluimveebedrijven door verstoorde productiecycli als gevolg van uitval van opfokbedrijven, eventuele imagoschade en verloren afzetmarkten.

Voor bedrijven in de keten, en met name de eierpakstations en de retail, is de schade nog lastig in te schatten. Brancheorganisaties hebben wel enkele indicaties afgegeven maar hebben daarvan nog geen verifieerbare onderbouwing kunnen leveren.

Dit leidt tot het advies de schadeberekening over circa een maand te actualiseren met de dan bekende gegevens.

6 Conclusies

De belangrijkste conclusies van dit onderzoek, met de beschikbare informatie voor zover bekend op 16 augustus 2017, zijn hieronder vermeld. Het betreft een eerste inschatting van de economische gevolgen van de fipronilaffaire.

- De totale directe schade voor de circa 200 getroffen leghennenbedrijven ligt in de ordegrrootte van 33 miljoen euro met een geschatte spreiding van 30-35 miljoen euro. Dit bedrag bestaat uit circa 16 miljoen euro als gevolg van de blokkade, circa 9 miljoen euro voor de maatregel vroegtijdig doden en circa 8 miljoen euro voor de maatregel ruien.
- Schade als gevolg van blokkade van het bedrijf van 3 weken: 1,00 tot 2,00 euro per hen. Voor biologische bedrijven is de schade meer dan tweemaal hoger. De genoemde bedragen geven een indicatie van de gemiddelde schade, waarbij er tussen de bedrijven grote verschillen zijn afhankelijk van de lengte van de blokkade-periode, het niveau van eiproductie en de eierprijzen.
- Schade van de blokkade en voortijdig doden van de hennen: totaal circa 4,50 tot 11,50 per hen bij een leeftijd van 60 weken. De spreiding van het bedrag wordt in belangrijke mate bepaald door het houderijsysteem en is per hen het hoogst op biologische bedrijven. De totale schade per hen kan flink oplopen wanneer op een jongere leeftijd van de hennen wordt gekozen voor vroegtijdig doden (zie tabel 6).
- Schade van de blokkade en ruien van de hennen: totaal circa 2,50 tot 6,00 euro per hen. Ook hier geldt dat de schade bij toepassing van rui in de praktijk sterk zal variëren en afhankelijk is van het houderijsysteem.
- Schade voor een volwaardig bedrijf met het aantal leghennen dat een volwaardige arbeidskracht kan verzorgen varieert van circa 80.000 tot 320.000 euro.
- Een groot aantal getroffen bedrijven lijken over enige financiële reserves te beschikken maar als gevolg van de economische schade daalt het percentage getroffen bedrijven dat een positieve kasstroom realiseert van 55% naar circa 5 tot 15%. Door het onder druk staan van de kasstroom op de getroffen bedrijven verdwijnen eventueel opgebouwde financiële buffers die bedoeld waren voor het opvangen van toekomstige tegenvallers of toekomstige investeringen om te voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving.
- Ook andere pluimveesectoren (broederijen, opfok en vermeerdering) leiden schade door blokkade van het bedrijf en verstoring van de aan- en afvoerstromen. Deze schade kan op dit moment nog niet berekend worden.
- Als gevolg van recall is er ook schade bij eierpakstations en de retail. Deze schade kan nog niet berekend worden.

Literatuur en websites

Agrimatie, www.agrimatie.nl. Informatie van Wageningen Economic Research informatie over inkomens in de legsector, prijzen van eieren en aantal leghennen en bedrijven in Nederland. Situatie 14 augustus 2017.

Bens, H. Voorzitter LTO leghennenhouders. Mondelinge mededeling, 16 augustus 2017.

Immink, V.M., G.M.L. Tacken, K. Hoogendam, M.A. de Winter en H.M. Snoek (2012). Consumenten over de geschiktheid en betrouwbaarheid van informatiebronnen. Den Haag.

Jukema, G. en P. van Horne. Nederlandse handel in consumptie-eieren. Rapportage in het kader van de Grüne Woche. November en December raming door CBS en Wageningen Economic Research. Wageningen, Januari 2017.

KWIN 2016-2017. Kwantitatieve Informatie Veehouderij. Wageningen Livestock Research. Wageningen, augustus 2016.

Meeusen, 2017. Persoonlijke mededeling 14 augustus 2017.

Waardetabellen, 2017. Waardetabellen voor scharrelhennen, biologische hennen en koloniehuisvesting. Wageningen Economic Research voor RVO. Februari 2017.

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research
NOTA
2017-091

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
E communications.ssg@wur.nl
T +31 (0)70 335 83 30
www.wur.nl/economic-research

Nota 2017-091

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

